

■ Тэма нумара

КАЛІ ДАКЛАДНАСЦЬ — ЗАЛОГ ЭФЕКТЫЎНАСЦІ

Навядзенне парадку на зямлі патрабуе навуковых падыходаў і выключае фармалізм

Удзельнікі вязной калегіі Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя на прыкладзе Лагойскага раёна абмеркавалі работу, што праводзіцца ў краіне па навядзенні парадку на зямлі.

Другасныя рэсурсы — задача № 1

Шмат пытанняў у розных рэгіёнах краіны сёння выклікае работа ў галіне абыходжання з адходамі. Паводле інфармацыі Мінпрыроды, за першае паўгоддзе 2018 года выяўлена 3788 фактаў размяшчэння адходаў у несанкцыянаваных месцах, да адміністрацыйнай адказнасці прыцягнута 987 вінаватых асоб, сума штрафаў склала 219 тысяч рублёў. Акрамя таго, спецыялісты зафіксавалі 1028 фактаў захавання другасных матэрыяльных рэсурсаў (ДМР) на палігонах і 1976 парушэнняў правілаў эксплуатацыі аб'ектаў захавання цвёрдых камунальных адходаў (ЦКА).

На Лагойшчыне таксама ёсць праблемы ў гэтай сферы. Як раскажаў дырэктар РУП «Лагойскі камгас» Яўген Халімоненка, штогод у раёне ўтвараецца каля 12 тысяч тон адходаў. Іх захоўваюць на двух палігонах (у райцэнтры і ў Плешчані-

цах), там жа знаходзяцца і нарыхтоўчыя пункты па зборы ДМР. Пры гэтым Лагойшчына моцна адстае ад большасці рэгіёнаў краіны па здабычы ДМР — толькі 6,3 % адходаў трапляюць на перапрацоўку.

Дарэчы, нізкія ўзроўні (6-10 %) выкарыстання ЦКА ёсць і ў іншых рэгіёнах — такая сітуацыя назіраецца ў 22 раёнах краіны, большасць з якіх знаходзіцца ў Мінскай вобласці.

— Гэта сведчыць пра фактычную адсутнасць работы камунальных гаспадарак у згаданым кірунку, — упэўнены міністр прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Андрэй Худык (на фота). — Неабходна вывучыць паспяхова вопыт другіх рэгіёнаў і пачаць прымяняць яго. Напрыклад, запушчана ў канцы мінулага года ў Слоніміскім раёне

лінія па сартаванні ЦКА ўжо сёння дазваляе выкарыстоўваць 34 % адходаў.

Міністр таксама звярнуў увагу інспектараў па ахове навакольнага асяроддзя на неабходнасць павышэння эфектыўнасці кантрольнай дзейнасці.

Каб у рабоце па абыходжанні з адходамі выкарыстоўваць найлепшыя і самыя эфектыўныя тэхналогіі і метады, Мінпрыроды плануе сумесна з Мінжылкамгасам распрацаваць тэхнічны кодэкс устаноўленай практыкі «Правілы абыходжання з камунальнымі адходамі».

Падлічыць агрэсара

Другое важнае пытанне, якое абмеркавалі падчас калегіі, — барацьба з баршчэўнікам Сасноўскага.

Праблема засілля гэтай расліны актуальная не толькі для Беларусі, але і Расіі, Украіны і некаторых краін Еўрасаюза. Цалкам вынішчыць агрэсара, на думку міністра, немагчыма, але можна істотна знізіць плошчы, якія ён займае.

— Барацьба з распаўсюджваннем баршчэўніка Сасноўскага — справа не аднаго года, — упэўнены Андрэй Худык. — Насенне гэтай інвазіўнай расліны доўгі час захоўваецца ў глебе. З яго дапамогай, а таксама дзякуючы развітому караню, на наступны год баршчэўнік зноў можа ўзрасці. Каб сур'ёзна знізіць яго колькасць, патрэбна работа як мінімум трох-пяці гадоў.

У краіне налічваецца 1148 карыстальнікаў зямельных участкаў і водных

аб'ектаў, у якіх выяўлена 4534 месцы росту баршчэўніку Сасноўскага. Агульная плошча «захопу» — 2924,1 га. Найбольш інвазіраванай застаецца Віцебская вобласць — на яе прыходзіцца 72,7 % ад агульнай плошчы, якую займае расліна. На другім месцы — Міншчына (12,5 %), пры гэтым каля 30 % усіх зараснікаў баршчэўніку вобласці знаходзіцца ў Лагойскім раёне.

Сёння з агрэсарам змагаюцца ўсімі даступнымі сродкамі (хімічнымі, механічнымі, камбінаванымі) і з удзелам зацікаўленых арганізацый — прадпрыемстваў меліярацыйных сістэм і сельскай гаспадаркі.

Як раскажаў намеснік міністра прыродных рэсурсаў і аховы навакольна-

га асяроддзя Аляксандр КОРБУТ, за першае паўгоддзе 2018 года праведзены ўсе запланаваныя мерапрыемствы па рэгуляванні колькасці баршчэўніку Сасноўскага. Выключэнне складае Віцебская вобласць, там выканана толькі 85 % ад задання.

Пры гэтым, па словах Андрэя Худыка, падчас інвентарызацыі часта выяўляецца, што рэальная плошча, якую сёння займае баршчэўнік, не адпавядае даным, пазначаным у мясцовых планах. Так, у Аршанскім раёне яна павялічылася ў шэсць разоў, у Чашніцкім — у сем і г. д.

Міністр упэўнены — каб убачыць рэальную карціну, у краіне неабходна правесці палявыя абследаванні для выяўлення новых месцаў росту баршчэўніка. Вынікі гэтай інвентарызацыі будуць адлюстраваны ў рэспубліканскім плане мерапрыемстваў па навядзенні парадку на зямлі на 2019 год. Акрамя таго, у наступным годзе Мінпрыроды плануе распрацаваць тэхнічны кодэкс устаноўленай практыкі, які вызначыць патрабаванні да правядзення работ па абмежаванні распаўсюджвання і колькасці інвазіўных раслін.

Бераніка КОЛАСАВА

Лагойшчына — адзін з самых проблемных рэгіёнаў Мінскай вобласці па распаўсюджванні баршчэўніку Сасноўскага.

■ Зваротная сувязь

Людзі кажуць «дзякуй» Мінпрыроды

Спецыфіка работы Мінпрыроды такая, што часцей яно асацыюецца са штрафамі, прадпісаннямі. Тым больш прыемна, калі людзі бачаць і іншы бок работы падраздзялення Міністэрства, а менавіта — дапамогу насельніцтву ў вырашэнні надзвычайных праблем. З боку можа здацца, што пытанні дробныя, не міністэрскага ўзроўню, але ўсё глабальнае пачынаецца менавіта з дробязяў.

Паліна Зыль і Уладзімір Раткевіч з вёскі Вязынка Маладзечанскага раёна доўга «ваявалі» з мясцовым садовым таварыствам. Дачнікі выкідалі смецце і адходы за межы сваёй тэрыторыі і забруджвалі навакольную лясную паласу, і да жылых дамоў звалка падбіралася.

Па-добраму вяскоўцам і дачнікам дамоўца не ўдалося. Тады неабыякавыя жыхары адправілі электронны зварот на адрас Маладзечанскай райінспекцыі прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя. Было гэта ў пятніцу, а ўжо ў панядзелак начальнік Маладзечанскай РІ ПРІАНА Уладзіслава Чарноў прыбыў у садовае таварыства і правёў адпаведную работу з парушальнікамі. Жыхары вёскі Вязынка ў лісце на імя першага намесніка міністра і Малкінай звяртаюць увагу найперш на апэратыўнае рэагаванне і дзякуюць Уладзіславу Чарноў «за прафесіяналізм, адказнасць і кампетэнтнасць кіраўніка, чулыя адносіны да праблем людзей».

На адрас ведамства паступаюць падзячныя лісты ад жыхароў нашай краіны

Дом жыхара пасёлка Прывольны Мінскага раёна Сулеймана Рака суседнічае з занябаным пладовым садамі, які зарос баршчэўнікам Сасноўскага. Зрэшты, гаспадар саду вядомы — Мінская агароднічная фабрыка. Як і многія іншыя арганізацыі, яна ўключылася ў барацьбу з баршчэўнікам Сасноўскага і ў чэрвені зрабіла апрацоўку хімічнымі сродкамі агрэсіўнага пустазелля. Аднак альбо прэпарат апынуўся неэфектыўны, альбо доза была недастатковая, але баршчэўнік працягваў расці. А фабрыка больш ніякіх мер не прадпрымала.

Тады Сулейман Міхайлавіч запісаўся на асабісты прыём у Мінпрыроды, які вёў у той дзень Мікалай Свідзінскі, начальнік упраўлення біялагічнай і ландшафтнай разнастайнасці. Выслушаўшы заяўніка, Мікалай Іванавіч паабяцаў, што пытанне будзе вырашана на працягу 2-3 дзён. І на самай справе, праз тры дні баршчэўнік скасілі. Спецыялісты ведаюць, што найбольш эфектыўны спосаб барацьбы з гэтым пустазеллем — камбінаваны, то-бок хімапрацоўка з наступнай касьбой.

Сулейман Рак напісаў ліст на імя міністра прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Андрэя Худыка, у якім выказаў падзяку спецыялістам ведамства «за спагадлівасць і якасна выкананую работу».

Маргарыта ВЯРЫЦКАЯ

■ Грамадская ініцыятыва

Любоў да прыроды вымяраецца клопатам

Неабыякавыя людзі могуць не толькі адстойваць правы, але і наводзіць парадак на сваёй зямлі

«Звязда» раней пісала пра канфліктную сітуацыю, якая склалася паміж ААТ «Амкадор» і жыхарамі Мінскага раёна. Пляцоўкай для размяшчэння новага завода «Амкадор» абраў Калодзішчы, да таго ж дзеля будоўлі аднаго з аб'ектаў давялося б высекаць лес. Мясцовыя жыхары былі катэгорычна супраць. У якасці экспертаў яны прыцягнулі навукоўцаў, і тыя высветлілі — у лесе растуць «чырванакніжнікі».

Пры такім раскладзе, натуральна, гаворка пра будаўніцтва ў лесе ўжо не ідзе. Натхнёны яго выратаваннем, мясцовыя жыхары арганізавалі суботнік на гэтай тэрыторыі. Ва ўборцы лесу прынялі ўдзел 60 мясцовых жыхароў і дэпутат райсавета.

А наогул суботнік часам нагадаў урок біялогіі, які праводзіў кандыдат біялагічных навук Алег Маслоўскі, кіраўнік сектара кадраў расліннага свету Інстытута эксперыментальнай батанікі імя В. Ф. Купрэвіча НАН Беларусі. Вучоны знаёміў мясцовых жыхароў з раслінамі, занесенымі ў Чырвоную кнігу Беларусі, таму суботнік атрымаўся яшчэ і пазнавальным. «Мы будзем надалей дапамагаць вам, паколькі ў вас ёсць ініцыятыва — цытуе «Зялёны партал» Алега Маслоўскага. — Сёння гаварылася пра рух грамадскіх інспектараў. Усе гэтыя расліны патрабуюць кантролю. Хацелася б, каб неабыякавыя людзі, школьнікі, маглі маніторыць колькасць чырванакніжнікаў, стан, ступень пагрозы, уносіць у дакументы апе-

ратыўныя змяненні. І калі нешта здарыцца, каб вінаваты панёс пакаранне».

А пакуль у лесе наведзены парадак, і мясцовыя жыхары поўныя рашучасці падтрымліваюць яго і надалей.

Апошнім часам у неабыякавых грамадзян становіцца добрым тонам не чакаць, калі хто-небудзь наведзе парадак, а дзейнічаць самім. Нярэдка руцінныя ўборкі тэрыторыі ператвараюцца ў крэатыўныя мерапрыемствы. Так, напрыклад, у Бараўлянах стартаваў праект «Экаквэсты». У ім могуць удзельнічаць і дзеці, і дарослыя. Сутнасць праекта ў тым, што нехта, магчыма, саромеецца прыбраць смецце, а калі гэта арганізавана ў форме гульні, спаборніцтва, то знікаюць псіхалагічныя комплексы.

«Мінпрыроды высока ацэньвае падобныя грамадскія ініцыятывы і заўсёды гатова падтрымаць мясцовых жыхароў у іх жаданні зрабіць сваю зямлю яшчэ больш прыгожай і чыстай, добраўпарадкаванай. Па падтрымку ў рэалізацыі сваіх экалагічных ідэй грамадзяне могуць звяртацца ў тэрытарыяльныя органы міністэрства, — сказала Алена Меляшкова, прэс-сакратар Мінпрыроды. — Пры неабходнасці можа быць арганізавана навуковае суправаджэнне, аказана метадычная, арганізацыйная і іншая дапамога».

Ксенія КАВАЛЕЎСКАЯ

Анатоль ЦЭЙКА:

■ Эканамічны складнік

«Усе зацікаўлены ў бяспецы станцыі»

Інфацэнтр БелАЭС не мае сакрэтаў ад мясцовага насельніцтва і замежнікаў

Мы працягваем знаёміць чытачоў з вопытам работы начальнікаў раённых інспекцый прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя, імёны якіх занесены на Дошку гонару Мінпрыроды. Анатоль Цэйка вось ужо дзесяць гадоў узнавальвае інспекцыю ў Астраўцы.

— **Анатоль Казіміравіч, дзякуючы ўзвядзенню Беларускай АЭС, райцэнтр у Гродзенскай вобласці ведаюць ва ўсім свеце. А якія змены ў вашай рабоце адбыліся ў сувязі з грандыёзнай будоўляй?**

— Калі толькі было абвешчана, што пляцоўка для будаўніцтва АЭС выбраны Астравец, да нас прыходзіла шмат звычайных гараджан. Іх хваляваў стан экалогіі і бяспекі. Цяпер такіх зваротаў практычна няма. У гэтым адыграў важную ролю інфармацыйны цэнтр БелАЭС, дзе ўсё даступна тлумачыцца для людзей з розным узроўнем ведаў, бо чым больш у чалавека інфармацыі, тым менш страху.

Інфацэнтр БелАЭС пачаў сваю работу яшчэ ў 2009 годзе. Тады яго часова размясцілі ў гарадскім кінатэатры. Цяпер ён знаходзіцца ў сучасным будынку. Але самае галоўнае, вядома ж, даступнасць і нагляднасць інфармацыі. Тут яна сістэматызавана, і наведвальнікі дзіцяцца, напрыклад, з таго, як шмат у «старой» Еўропе атамных станцый ці як блізка да буйных гарадоў размешчаны некаторыя заходнія станцыі. У Швейцарыі адна з АЭС пабудавана ўсяго за 12 км ад Берна, у Бельгіі — за 16 км ад Антверпена, у Славеніі — за 8 км ад харвацкага Заграба. У інфацэнтры праводзяць экскурсіі для турыстычных груп, індывідуальных падарожнікаў. Прыкладна 30% наведвальнікаў — замежнікі.

— **Ці створана на БелАЭС экалагічная служба?**

— Яна была з самага пачатку, хоць і мяняліся некалькі разоў назвы структуры. З аддзела аховы навакольнага асяроддзя беларускай дырэцыі БелАЭС у нас устаноўлены добрыя працоўныя кантакты. Таксама спецыяліст-экалаг працуе і ў штаце расійскай дырэцыі. У мяне ёсць пастаянна дзеючы пропуск на пляцоўку

і, натуральна, гэты аб'ект наведваю рэгулярна. Усе зацікаўлены ў бяспецы станцыі для людзей і прыроды.

— **На тэрыторыі раёна шэсць буйных сельскагаспадарчых прадпрыемстваў. Што можна сказаць пра іх стаўленне да навакольнага?**

— Калі параўнаць стаўленне вясцоўцаў да экалогіі гадоў 20 таму і цяпер, то бачныя пазітыўныя перамены, ва ўсякім разе, усе кіраўнікі разумеюць,

масці. Калі спадчыніцаў устанавіць не ўдаецца або яны не выходзяць на сувязь з выканкамам, рашэнне прымае суд. Гэтыя працэдурны патрабуюць часу. Сёлета знеслі 17 безгаспадарчых дамоў. Працэдура афармлення дакументаў для зносу старых будынкаў, якія знаходзяцца на балансе юрыдычных асоб значна прасцейшая, таму фермаў-развалін у нашым раёне вы не ўбачыце.

— **Як складваецца супрацоўніцтва інспекцыі і грамадскасці?**

— Вельмі добра. Адзіны ў краіне міжнародны экалагічны інфармацыйны цэнтр «Захаваем атлантычнага ласосся» створаны ў нашым раёне на базе вучэбна-педагагічнага комплексу «Варнянскі яслі-сад — сярэдня школа» пры падтрымцы грамадскай арганізацыі «Ахова птушак Бацькаўшчыны» і Кааліцыі «Чыстая Балтыка».

Наш грамадскі інспектар Віктар Урбанавіч вельмі актыўна дзейнічае, выязджае з намі ў рэйды, супрацоўнічае са школьным лясніцтвам «Лесавічок». Дарэчы, нашы юныя ляснічкі ў 2016 годзе сталі пераможцамі ў сусветнай алімпіядзе «ТНО», якая праходзіла ў Фінляндыі. А яшчэ нашы школьнікі пасадзілі 180 тысяч дрэў!

Віктар Урбанавіч прымаў удзел у Міжнароднай выстаўцы-кірмашы ў Вільнюсе, на якой дэманстравалі экспанаты экалагічнага турызму Астравецкага раёна. Па гэтай тэме нам ёсць што паказаць і чым ганарыцца. На тэрыторыі раёна размешчаны дзясяткі помнікаў прыроды мясцовага значэння, а таксама рэспубліканскія заказнікі: водна-балотны «Белы мох» і ландшафтны «Сарачанскія азёры», які па праве называюць «дыямантавымі каралямі Беларусі». Спецыялісты заказніка распрацавалі цікавыя водныя і веласіпедныя маршруты для адпачывальнікаў. У нашага раёна ёсць усё для таго, каб стаць турыстычным цэнтрам. Тут фантастычна прыгожыя месцы. І гэта не толькі прырода, але і помнікі архітэктуры. Усім гэтым багачцем хочацца падзяліцца з іншымі людзьмі. Вядома, мы рады свядомым, экалагічна дружалюбным падарожнікам, і такіх, на шчасце, усё больш.

Аксана ЯНОЎСКАЯ

■ У свеце жывёл

«Птушка не разумее, чаму мы ўмешваемся ў яе жыццё»

Як паводзіць сябе з дзікімі жывёламі

Бяздумнае спажыванне альбо празмернае спачуванне — на жаль, у дачыненні да дзікай прыроды чалавек часта ўпадае ў крайнасці. Так, хтосьці ловіць п'яцідзсяцікілаграмовага сома на смажанага вераб'я і з гонарам зьяўляе пра гэта на ўсю краіну, а хтосьці бяздумна падбірае раненых жывёл, а потым не ведае, што з імі рабіць. Як бы мы ні хацелі, чалавек усё ж не вянец прыроды, таму, у большасці сваёй, найлепшае, што мы можам зрабіць, — не ўмешвацца ў яе законы.

Цалкам натуральна, што, калі чалавек бачыць птушку з падбітым крылом ці падлетка, які крычыць, у яго ўзнікае жаданне дапамагчы. Толькі вольна адным жанлі далёка не заедзеш, заўсёды трэба аналізаваць свае дзеянні. Бо дамінаванне эмацыянальнага над рацыянальным можа прывесці да непрыемных вынікаў.

— Праблема ў тым, што спробы выратаваць дзікую жывёлу могуць нашкодзіць не толькі гэтай жывёле, але і чалавеку. Таму для сваёй жа бяспекі неабходна прапрацаваць алгарытм дзеянняў, перш чым нешта рабіць, — расказала кансультант аддзела біялагічнай і ландшафтнай разнастайнасці Міністэрства прыродных рэсурсаў і аховы навакольнага асяроддзя Таццяна ЖАЛЯЗНОВА. — Нам вядомы сумны выпадак, калі жаласлівыя людзі спрабавалі выратаваць параненую лісу, а па дарозе ў клініку яна ўкусіла дзіця. Ліса аказалася шалёнай. Ці, напрыклад, студэнт знайшоў чырванакніжную птушку з падбітым крылом, патэлефанаваў нам, мы яму параілі дачакацца спецыялістаў, але ён усё роўна вырашыў дапамагчы самастойна: пасадзіў птушку ў заплечнік і павёз у ветклініку. Вядома, да назначанага месца яна жывой не даехала.

Спецыяліст падкрэсліла: каб нікому не нашкодзіць, дастаткова прытрымлівацца простага правіла: знайшлі пакалечаную жывёлу — тэлефануйце ў спецыялізаваную службу (МНС, МУС ці тэрытарыяльныя органы Мінпрыроды), але самі яе не чапайце! Паколькі ў некаторых выпадках тым жа птушкам дапамага чалавека абсалютна не патрэбна, а вось лішні кантакт з людзьмі для дзікіх жывёл — заўсёды стрэс.

На месцы збіраецца спецыяльная камісія, куды ўваходзяць ветэрынары, прадстаўнікі ведамства, мясцовага выканаўчага органа і арнітолагі. Сумесна камісія прымае рашэнне аб далейшым лёсе жывёлы. Калі яна паранена, то аказваецца неабходна дапамога, калі ж траўмы несумяшчальныя з жыццём, то яе прыходзіцца ўсыпіць, каб не траўмаваць яшчэ больш.

— Адначасу, што мы прымаем меры толькі ў экстранных выпадках. Калі жы-

вёла можа справіцца сама, то не чапаем яе. У прыродзе ёсць свае заканамернасці. Так, падчас неспрыяльных умоў надвор'я буслы выкідваюць адно птушаня з гнязда, паколькі разумеюць, што пракарміць яго не ў сілах. Мы некалькі разоў яго вярталі, але ўсё паўтаралася па крузе. Птушка не разумее, чаму мы ўмешваемся ў яе жыццё. І, праўда, у гэтай справе чалавеку не месца, — адзначыла Таццяна Жалязнова.

Як бы сумна гэта ні гучала, але ў моцна параненай жывёлы практычна няма шанцаў выжыць у дзікай прыродзе, нават калі ёй акажа дапамогу чалавек. Праблема ў тым, што ў Беларусі вельмі мала ўрачоў, якія спецыялізуюцца на дзікіх жывёлах. У асноўным, скалечаныя канечнасці яны ампутуюць, што пазбаўляе жывёлу магчымасці абараняцца ад драпежнікаў і самастойна здабываць сабе ежу. Таму часта птушку без крылаў або з адной лапкай можна сустрэць у жывых кутках устаноў адукацыі або ў знаёмага ў якасці хатняга гадаванца.

— Нас часта крытыкуюць, што мы даём шмат адсылак да натуральнага адбору, але праўда такая, што выратаваць кожную жывёлу нерэальна. Калі вы, дапусцім, узялі параненую птушку, вылучылі яе, то яна, магчыма, і будзе радавацца жыццю і радаваць вас, але для дзікай прыроды такая жывёла памірае, — падкрэсліў спецыяліст па прыродаахоўных пытаннях грамадскай арганізацыі «Ахова птушак Бацькаўшчыны» Максім Нямчынаў.

На жаль, часта людзі ўпадаюць з адной крайнасці ў іншую. Канкурэнцыю празмерна эмпатычнаму чалавеку складае чалавек эгаістычны ці проста той, які не думае. Нядаўна інтэрнэт ускалыхнула навіна пра мужчыну, які злавільваў вялікага сома на... смажанага вераб'я. Гэта ўзбурыла і нават злёгка ашаламіла прыродаахоўныя арганізацыі. Пытанні шмат, але галоўнае — навошта? Бо сома ж прываблівае не мёртва птушка, а пах смаленага. З такім жа поспехам можна было б выкарыстаць асмалены лямец.

— Смажыць жывога вераб'я — гэта жорсткае абыходжанне з жывёламі, што незаконна і недапушчальна. Жаліва, што людзі на такое здольныя, ды яшчэ і з нейкай хвальбой пра гэта расказваюць, — падкрэсліла Таццяна Жалязнова. — Нягледзячы на тое, што верабей — птушка, якую можна без дазволу забіраць з дзікага асяроддзя, ёй усё роўна неабходна забяспечыць належны догляд. І адказнасць за такі ўчынак ніхто не адмяняў. У нас ёсць Кодэкс аб адміністрацыйных правапарушэннях, дзе дакладна прапісана, за што і якое пакаранне пагражае. Штрафы вялікія (ад 10 да 50 базавых велічынь у залежнасці ад віду — для фізічных асоб).

Ды і паняцце «чалавечнасць» яшчэ ніхто не адмяняў.

Кацярына ЦІТОВА

што мы ў адказе за сваю зямлю. Мы можам запісаць сабе ў актыў, што кожнае наша сельгаспрадпрыемства мае неабходныя дакументы на права водакарыстання. Было няпроста сабраць і падрыхтаваць іх, але вынік ёсць. Таксама адказна ставяцца да барацьбы з баршчэўнікам Сасноўскага. На тэрыторыі нашага раёна выяўлены 34 месцы вырасцання гэтага небяспечнага інвазіўнага пустазелля. Усе нашы землекарыстальнікі сістэмна змагаюцца з гэтай навалай.

— **У сельскай мясцовасці існуе праблема старых гаспадарчых пабудов, пакінутых дамоў. Як яна вырашаецца ў раёне?**

— Праблема сапраўды ёсць, асабліва, што тычыцца безгаспадарчых дамоў. З свайго досведу магу сказаць, што калі дом, пакінуты бацькамі ў спадчыну, пустое год, то ўжо ніхто ім займацца не будзе. Гараджане часцей за ўсё бацькоўскія хаты рамантуюць, добраўпарадкоўваюць участак, адным словам, прыстаўваюць пад лецішча. А калі спадчыннік жыве ў суседняй вёсцы, у яго свой добры дом, то бацькоўская хата пустуе. Самая складаная катэгорыя — гэта спадкаемцы, якія жывуць за мяжой. Тым не менш сістэма адпрацавана: сельвыканкам шукае спадчынікаў, яны прымаюць рашэнне па маб-

